

LIETUVOS RESPUBLIKOS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS

Seimo posėdžių sekretoriatui

2013-06-27 Nr. (1.18.-2013-836)-2-
I 2013-06-11 Nr. S-2013-5451

Kopija
Lietuvos Respublikos Seimo
Teisės ir teisėtvarkos komitetui

DĖL IŠVADŲ PATEIKIMO ĮSTATYMŲ PROJEKTAMS NR. XIIP-472, XIIP-473

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierė, susipažinusi su Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIIP-472 bei Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo papildymo 7 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektu Nr. XIIP-473, teikia šias pastabas ir pasiūlymus:

Dėl įstatymo projekto XIIP-472

1. Siūlomą Civilinio kodekso pakeitimo įstatymo projektu siekiama įtvirtinti papildomą šeimos santykių teisinio reglamentavimo principą – tėvystės ir motinystės tarpusavio papildomumo principą, kurio turinys ir samprata tam tikra prasme jau atsispindi įtvirtintuose šeimos teisės principuose bei kitose teisės aktų nuostatose, skirtose reglamentuoti šeimos teisinius santykius, vaiko teisių ir jo interesų įgyvendinimą ir gynimą.

Šiuo metu galiojantys teisės aktai nepaneigia vaikų auklėjimo šeimoje principo, aiškiai įtvirtina tėvo ir motinos tėvų teisių ir pareigų lygybės principą, akcentuoja tėvo ir motinos, kaip tėvų teisių ir pareigų turėtojų teises ir pareigas bei atsakomybę ir vaidmenį, išskirtinai abiejų lyčių asmenų tam tikras teises (pavyzdžiui, vaiko kilmės nustatymas, skyrium gyvenančio tėvo ar motinos teisės bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant gyvendinimas, vaikų ir tėvų (tėvo ar motinos) atskyrimas, tėvų (tėvo ar motinos) valdžios apribojimas, įvaikinimo sąlygos ir pan.). Šiuo metu galiojantis teisinis reglamentavimas nepaneigia nei vienodai reikšmingo tiek tėvo, tiek motinos vaidmens šeimoje augančiam vaikui, nei sąlygos, kad tėvas ir motina negali vienas kito visiškai pakeisti.

2. Pažymėtina, kad galiojančiame Civilinio kodekso 3.3 straipsnyje įtvirtinto principo – prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo – turinys apima daugelį aspektų, kurie susiję ir su naujai siūlomą įtvirtinti principu. Pastarasis principas įtvirtintas ir Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnyje, kuris skelbia, kad imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, svarbiausia – vaiko interesai. Pastarasis principas reiškia, kad siekiant visais atvejais užtikrinti, kad pirmiausia bus atsižvelgiama į tai, kas geriausia vaikui, privalo būti įsitikinama, kokį poveikį jų veiksmai gali turėti vaikams, teikiant pirmenybę jiems. Paminėtina, kad pastaroji sąvoka tiek tarptautiniuose, tiek nacionaliniuose teisės aktuose įpareigoja atskirus subjektus atsižvelgti į tai, kas geriausia kiekvienam vaikui konkrečiais atvejais, pavyzdžiui, susijusiais su atskyrimu nuo tėvų, tėvų pareigų įgyvendinimu, sprendžiant tėvų globos netekusio vaiko teisių užtikrinimo klausimus, įvaikinimo klausimus ir pan. Prioritetinė vaiko teisių apsauga reiškia ir tai, kad visais atvejais sprendžiant bet kokį klausimą pagrindinis veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti – vaiko interesai. Nepaneigtina, kad vaiko interesai ne visada yra vienintelis ir pagrindinis veiksnys, į kurį reikia

atsižvelgti; kartu gali būti ir kitų panašių arba priešingų interesų, susijusių su žmogaus teisėmis, pavyzdžiui, tarp atskirų vaikų, tarp įvairių vaikų grupių ir tarp vaikų ir suaugusiųjų, tačiau į vaiko interesus būtina atsižvelgti nuolat ir visais atvejais užtikrinti, kad vaiko interesai buvo išnagrinėti ir kad į juos buvo atsižvelgta pirmiausia¹.

Atsižvelgiant į tai, manytina, kad šiuo metu esamas teisinis reglamentavimas nesudaro absoliučių prielaidų paneigti ar sumažinti vaiko teisių apsaugos garantijas, nepaisyti tikrųjų prigimtinių vaiko poreikių bei interesų, ar sudaromos prielaidos suaugusiųjų asmenų teisėms bei interesams teikti prioritetą, dirbtinai ribojama vaiko teisė į identišumą, šeimą, tėvų (tėvo ir motinos) globą ir rūpestį ar pan.

Šio pastabos taikytinos ir įstatymo projektui XIIP-473.

Atsižvelgiant į tai, manytina, kad tokios formuluotės ir tokio turinio principo įvedimas negalėtų iš esmės pasiekti aiškinamajame rašte nurodytų projektu siekiamų tikslų, o tam tikrais atvejais galėtų sudaryti atskirų principų taikymo konkurencijos prielaidas ir teisinio reglamentavimo nuostatų taikymo ir įgyvendinimo vaiko teisių apsaugos srityje neaiškumą.

Dėl įstatymo projekto XIIP-473

1. Manytina, kad šiuo metu įtvirtinti ir galiojantys teisinio reglamentavimo bei atskirų šeimos teisių įgyvendinimo principai bei jų aukščiau paminėtas turinys nesudaro prielaidų nepakankamai atsižvelgti į šeimoje augančiam vaikui reikšmingą tiek tėvo, tiek motinos vaidmenį, paneigti ar susiaurinti kiekvieno vaiko teisę žinoti tėvus (tėvą ir motiną), t. y. teisę į tėvą ar motiną, kuri neatsiejama nuo vaiko kilmės ir jo identiškumo turinio, vaiko globos ar įvaikinimo klausimus spręsti paneigiant vaiko tikruosius interesus, nesiekiant sukurti palankiausių socialinę aplinką ar pan. Atsižvelgiant į tai, abejotina, ar galima teigti, kad Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo papildymo 7 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektu siekiamas tikslas galėtų būti įgyvendintas priėmus atitinkamus pakeitimus.

2. Formuluotė, jog „valstybė neturi priimti tokių teisės aktų bei kitiems asmenims suteikti teisių, kurių pasekmėje vaikui būtų atimta galimybė turėti tėvą (įtėvį) ir motiną (įmotę)“, nėra aiški tiek šiuo metu galiojančio teisinio reglamentavimo kontekste (tėvų valdžios ribojimo ir pan.), tiek paties siekiamo valstybei nustatyti draudimo apimtimi.

3. Atsižvelgiant į tai, kad Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo papildymo 7 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektu siekiama įtvirtinti papildomą (nors iš esmės ne naują) vaiko globos nustatymo bei įvaikinimo principą, turėtų būti vertinamos ir atskiros ir aiškinamajame rašte aptariamoms galiojančio teisinio reglamentavimo nuostatos bei papildomų teisės aktų keitimo poreikis.

4. Atsižvelgiant į Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 7-1 straipsnio turinį bei motinystės ir tėvystės sąvokų apibrėžimus², turėtų būti tikslinamas jo pavadinimas „Vaiko teisė į tėvystę ir motinystę“. Pažymėtina, kad šiame įstatyme vartojamos motinystės ir tėvystės sąvokos negali būti suprantamos (traktuojamos) kitaip, nei kituose teisės aktuose.

Lygių galimybių kontrolierė,
pavadojuanti vaiko teisių apsaugos kontroliere

Aušrinė Burneikienė

Eivilė Žemaitytė, tel. (8 5) 210 71 75, el. p. eivile.zemaityte@lrs.lt
Inga Juozapavičienė, tel. (8 5) 249 9259, el.p. inga.juozapaviciene@lrs.lt

¹ Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vadovas.– UNICEF, 2002. –P. 29.

² Motinystė – 1) moters būklė nėštumo, gimdymo ir žindymo metu, motinos pareigos; 2) motinos jausmas savo vaikams; 3) buvimas motina.– Dabartinės lietuvių kalbos žodynas.–Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.–967 p.
Tėvystė – buvimas tėvu.– Ten pat.